

Ahmet Efe ile Şiir ve Gelenek Üzerine

Konuşturan: Tayyib Atmaca

Şiirde geleneğin çerçevesi nasıl çizilebilir?

Geleneği, topluma geçmişten tevarüs eden her türlü birikim olarak gördüğümüzde onu göz ardı etmemizin mümkün olmadığı bellidir. Bize göre, ecdadımızın uzun asırlar içinde oluşturduğu madde ve manevi yadigâra sırt dönmek asla doğru değildir. Bu sebeple üreteceğimiz her türlü sanat eserinin geçmiş kültürümüzün temel taşları üzerine konulacak yeni yapı malzemeleri olması kaçınılmaz olur. Büyük inkâr ve hoyratlıkla geçmişi ret tavrı insanî olmadığı gibi hayatın gerçeklerine de isyan demektir. Hiçbir yapının temelsiz olmayacağı bellidir. Şiir dediğimiz edebî sanat dahi bu kuralın dışında düşünülemeyeceği için onu geleneğinden koparmaya çalışmak beyhude bir çaba olacaktır. Bir eserin geleneğe yaslanması ile tam olarak taklidi başka başka şeylerdir. Bu durumda “yeni” dediğimiz şiir de durağanlaşmış bir taklitten öteye geçmeli ve “kökü maziye dayalı bir âti” düşüncesinden neşet etmelidir.

Gelenek kavramı; divan, tekke, halk şiirinin yanı sıra modern şiiri de kapsar mı ya da tam olarak bu kelimenin kapsama alanındaki şiir odakları hangileridir?

“Modern” kelimesinin bizim zihnimizde olumlu bir manayı canlandırmadığını peşinen ifade etmeliyiz. Zira ecnebi (Fransız) kökenli bu kelime ve etrafında oluşmuş kavramlar silsilesi husûsen bizim “Müslüman” kimliğimizi hedef alan yabancı bir silah gibi görünüyor. Sanki bu silahla atalarımızın oluşturduğu bütün manevi kültür yapıları vurulacak, gönül bahçelerimiz kurutulmuş medenî birikimlerimiz yok edilecektir. Bir “devrim” kursunu ile can verme endişesi taşımanın hakkımız olduğunu düşünüyoruz. Nitekim bu zehirli kursunlarla yere serilmiş nice zevatı görüyor ve onların kendi öz kültür ve medeniyetlerine ne kadar yabancı kaldıklarını acıyla müşahade ediyoruz. Söz gelimi geçmiş inkâr adına işlenen devrim cinayetleri, İslâm ve Osmanlı düşmanlığı, halk ve daha çok tekke ve divan edebiyatı küçümsemesi bize göre en büyük kötülükler arasındadır. Böylece bütün köprüler yıkılmak ve bütün temeller çürütülmek istenmiştir. Bu tür bir eylemi çağdaşlık, batılılaşma ya-

hut modernlik olarak takdimin hiçbir kıymeti harbisi yoktur. Şimdi adına “modern şiir” denilen yeni tarzın toplumumuzda ne kadar kabul gördüğü ve hangi faydalı yapıyı oluşturduğu sorgulanmalıdır. Hiçbir mısrası ezberlenmeyen, ne dediği belirsiz, ilgili ilgisiz kelimelerden oluşturulmuş pek acayip bir yapıya “şiir” denilmesi ne kadar doğrudur? Küçük bir bestenin bile belli bir disiplin içinde inşa edilmesi mecburken o besteye güfte olması beklenen şiirin içine düşürüldüğü karmaşa affedilebilir bir şey değildir. Hem uzun asırlar içinde oluşmuş bir şiir anlayışı bir anda tepetaklak edilebilir mi? Bu yaklaşım insanlığın önder ve üstad saydığı o kadim şairleri hiç mesabesinde görmek değilse nedir? Demek ki insanlığa önderlik yapmış o dahiler bugünkü çömezler nazarında bir kıymet ifade etmemektedirler. Onların değer verdiği vezin, kafiye, aruz, hece gibi kuralların hiçbir önemi yoktur! Bunu nevezuhur bir türedi anlayış olarak görmemiz modernistlerin hoşuna gitmeyebilir ama bizim başka şey söyleme lüksümüz yoktur. Modernizmin gelenekle savaşa tutuşmak için üretilmiş bir yapı olduğu kabulüyle onu gelenekle ilişkilendirmemiz mümkün değildir. Bizim kabule pek yanaşmadığımız bir şey olmakla beraber belki ileriki dönemlerde modern şiir de kendi geleneğini (!) oluşturacaktır.

Geleneği reddetmek ya da geleneğin karşısında durmak şiir adına mı yoksa şairin kendi geleneğini oluşturma çabası adına takınılan bir tavırdır?

Geleneği ret, kıymeti harbiyesi olmayan bir eylemdir ki, belki kendisi hiçbir şey olamamış şair taslağının küçük kapris ve kibrinin eseridir. Onun kendi geleneğini oluşturmak gibi ulvî bir düşüncesi olduğunu kabul zor görünüyor.

Ahmet Efe, şiirinin gelenekle ne tür bağları vardır? Şekil, içerik, hayal unsurları bağlamında neler söylemek istersiniz?

Daha önceki ifadelerimizden anlaşılmalıdır ki biz geleneğimize bağlı, kendi kültür ve medeniyetimize hayran ve bilhassa İslâmî esaslara bağlı kişileriz. Şu üç günlük dünya hayatının gelip geçici olduğunu kabulle “Hay” ve “Bâki” olanın yüce Al-

lah olduğunu ikrar ediyoruz. İnsanlığın kazandığı her başarının Allah'ın lütfu sayesinde gerçekleştiğine inanıyor ve bu başarılarından nefislere bir pay çıkartılmaması gerektiğini söylüyoruz. Biz her vakti ecdadımızın mirasına saygı duyuyor, ürettikleri eserleri hayranlıkla okuyup anlamaya çalışıyoruz. Kurdukları sistemi özümseyip daha iyisinin nasıl yapılabileceği hususunda kafa yoruyoruz. Çağın getirdiği bütün çarpık anlayışa sırt çevirip kendi tahir deryamızda yüzmeye çalışıyoruz. Halk, divan, tekke şiirine, koşma, varsağı, ilahi, gazel, meriye ve benzer her türe ilgiyle yaklaşıyor ve onları terennümden zevk alıyoruz. Yazdıklarımızdan, onlarınkine benzer bir esinti gelebilirse mutluluk duyuyoruz.

Bizim geleneğe bağlılığımız şekil, içerik ve hayal unsurlarından ziyade muhtevaya yönelik bir bağlılıktır. Yani biz ecdadımızın temiz itikadına hayranlıkla, dinimize hizmet için yaşamak istiyoruz. Bu uğurda hiçbir şan, şöhret, mevki, makam, para, pul filan talep edilemez ve ancak yüce Rabbin hoşnutluğundan bahsedilebilir. Bu safhada birilerinin bizi şuarâ zümresi arasında görüp görmemesi de bir kıymet ifade etmez. Kimin gerçek şair olduğunu gelecek kuşaklar belirleyecektir. Bir takım medyatik yorumların ve sosyal medya övgüsünün değeri yoktur!

Gelenekten beslenmeden ve sadece günümüz şairlerini okuyarak şiir yazma talimine başlayanlar şiirlerini geleceğe taşıyabilirler mi? Nasıl?

Bir şair adayının üç-beş kitap okuyarak bir yere gelmesi elbette mümkün değildir. Şiirin ilimsiz yazılamayacağı belli olduğundan geçmişe dair bilgi birikimi elbette gereklidir. Hele hele hiçbir ilmî geleneğe dayanmayan ve dinî hassasiyetlerden yoksun bir takım günümüz yazarlarının kitaplarını okuyarak şair olunacağı vehmine kapılmak acı verici bir son doğurur.

Geleneksel şiir denince neredeyse toplum tarafından kamıksanan ve adına "halk şairi" ve "divan şairi" denilen şairler için "yazacaklarını yazmış ve edebiyat tarihinin tozlu sayfaları arasında yerini almışlardır" düşüncesi size göre şiirimizin önüne örülen bir duvar mıdır? Değilse Türk şiirinin yeniden inşası denebilir mi?

"Edebiyat tarihinin tozlu sayfaları..." İşte bu, tam da modernistlerin tarifi olup, çağdaşlık adına işlenecek bir cinayeti itiraftır. Bu millete düşman

olmayan hiçbir kimse tarihimizin tozlu sahifelerinden bahsedemez. Bu tıpkı insanlığın yaşadığı en kutlu çağ olan "Orta Çağ"ı karanlık bir dönem olarak takdime yeltenen Peygamber düşmanı müsteşriklerin ifadesine benzemektedir. Bir milletin tarihî geçmişi onun en kıymetli hazinesi değil midir? Hele hele bizim milletimizin yüce İslâm ile kurduğu bağdan sonra bu dine hizmeti sayesinde kazandığı üstün başarı ve ürettiği sayısız medenî eser nasıl tozlu sahifeler olarak görülebilir ki? Tam aksine bizim geleneğimiz arı duru, aydınlık ve huzur vericidir. Sadece bir edebî ürün olan geçmiş şiirimize bakmak bile bu aydınlığı görmek için yeterli olacaktır. Bilhassa divan edebiyatında oluşturulmuş mazmunların bizim gönül sesimiz olduğu apaçık görülür. Daha çok deyim ve atasözlerimizle süslenmiş halk şiirimizde asla toz kabul etmeyen mücevherler gibidir. Eski şairlerimizi söyleyeceklerini söyleyip geçmiş ve artık görevlerini tamamlamış kimseler gibi görmek bize göre apaçık bir cehalet sergilemektir. Daha önce de söylediğimiz gibi şiir ancak ilimle yazılabilir.

Her şairin yazıya dökmese de elbette şiir üzerine düşünceleri, poetikası vardır. Düşünce dünyanızda bu hususta neler canlanıyor?

Sorunuza birkaç başlık altında kısaca cevap vermek isterim. Bize göre:

Şiir sevda işidir.

Şiir ve sanatta asıl gaye "İlahî hoşnutluk" olmasıdır.

Şiirde en önemli unsur "muhteva" olmak gerekir.

Şiirin kendi disiplinine tabi olması esaret değil, hürriyettir.

Şiir ve musiki ikiz kardeşler gibidir.

Bir şairin söyleyebileceği en güzel söz: "Allah'tan başka her şey batıldır. Her nimet de muhakkak zevale mahkûmdur!" sözüdür. (Yukarıda tercümesi verilmiş olan Arapça şiir Peygamber Efendimizin övgüsüne mazhar olmuş "Muallaka" şairlerinden Lebid b. Rebia'ya aittir.)

Kelimenin ötesinde kavram durur.

Şiir sanatı da diğer bütün sanatlar gibi Allah ve toplum içindir.

Estetik kaçınılmazdır.

Hece, milli şiirimizin temel direklerindedir.

Her şiir yeni bir doğumdur.

Şiir, “Sanat sanat içindir” gibi ucuz gerekçelerle kutsallaştırılmamalıdır.

Kafiye vazgeçilmez bir imkândır ve her şiirde kendiliğinden doğmalıdır.

İlimsiz şiir olmaz.

Okuyanını teshîr etmeyen ve ezberlenme isteği uyandırmayan söz yığını şiirden sayılmaz.

Şiir dilin değil, gönlün sesidir.

Sizce geleneğe bağlanmak bugünden geçmişe gitmek mi, geçmişini bugüne taşıyarak yeniden inşa etmek midir?

Geleneğe bağlanmak, geçmişe takılıp kalmak şeklinde anlaşılabilir. Bilakis geçmişe dair her türlü bilgi birikiminden istifade etmek, bize ait kültürü tanımak ve bilhassa kurulmuş inanç medeniyetimize olan sadakatimizi göstermektir. Elbette onun omuzlarına yaslanıp ileriye doğru koşmak daha doğrudur. Yeni bir inşa, geçmişin temel değerlerine bağlanmadıkça köksüz bir ağaç gibi kuruyup gidecektir.

Türk şiirinde geleneği çağın getirdikleriyle sentezleyip yeniden üreten şairler hakkında neler söylersiniz?

Geleneği çağın getirdikleriyle sentezleyip yeniden üretebilen şairlere selâm olsun...

Geleneği bilmek günümüz şairi için bir zorunluluk mudur? Kendinden önceki şiir mirasının bahçesinde gezmeden de şair olunabilir mi?

Böyle bir zorunluluğu en azından ilmî bir birikim için kabul edebiliriz. Her sanatın kendine has bir disiplini olduğunu kabul ediyorsak geçmiş şairleri ve eserlerini tanımadan iyi bir şair olunacağını da kabul edemeyiz.

Geleneği sürdürmek mi gelenekten beslenmek mi önemlidir ve bunun bir ölçüsü veya dozajı olmalı mıdır?

Geleneğin aynen sürdürülmesi zamanın icapları sebebiyle mümkün değildir. Herhalde yapılacak iş, ondan beslenmek olmalıdır.

Geleneğe ait malzeme özgünlüğün önünde bir engel teşkil eder mi?

Özgünlüğün göreceli bir şey olduğu ve herkeşe göre farklı bir şekil aldığı bellidir. Gelenek niçin bu özgünlüğün engeli olsun? Bilakis onu tanıyarak taklide düşmeden çok daha orijinal ve özgün bir duruş sergilenebilir.

Modern gelenekçi ne demektir? Bu sıfat hangi şairlerimiz için kullanılabilir?

Herhalde geleneğin muhtevaya dair bahislerini özümseyerek yeni tarz ve daha çok serbest şiirler yazmaya çalışan kimseler için “modern gelenekçi” tabiri kullanılıyor. Burada kulağa pek hoş gelmeyen bu nitelemenin içine giren şairlerin isimlerini sıralayarak yeni bir polemik başlatmamız doğru olmayacaktır.

Geleneği yalnızca şiir ve teknik bahsinden ibaret mi görmeliyiz edebiyat dünyasında yoksa şair tavrının, yaşayışının da yaslanması gereken bir gelenekten bahsedebilir miyiz?

Gelenek dediğimiz şey sadece şiir yahut onun teknik bahislerinden ibaret olamaz. Bilakis bundan kasıt öze dair kabullenişler olsa gerektir. Bir söz söyleme sanatı olarak gördüğümüz şiir de asıl gaye nedir? Eski şairlerimizin hayat tarzları ve düşünceleri dünyaları nasıldı? Neye inanır, hangi ahlâki kurullarla hareket ederlerdi? İddiaları ile yaşayışları arasındaki uyum nasıldı? gibi sorulara cevap aramak gereklidir. Herhalde şiiri kutsal bir gaye için vasıta kabul edenlerin “kal”den önce “hal”e dair endişe taşınması icap eder.

Selam hidâyete tabi olanlardır.

